

Kosztolányi-est a gimnáziumban

Szabadkán, Zomborban és Újvidéken

Nem emlékszem rá, hogy szavaltam volna általános vagy középiskolás koromban. A versekkel elég későn, hétéves koromban találkoztam, amikor valamennyire megtanultam olvasni, és Petőfi Sándor költeményeit¹ kezdtem olvasni. A kötet az 1800-as évek második felében jelent meg, és a *János vitézzel* kezdődött. Belemerültem olvasásába, s következtek versei, majd Arany János *Toldija*.

A versek iránti tartós és végleges vonzódásomat igazán Kosztolányi Dezsőnek köszönhetem. *A szegény kisgyermek panaszai* versciklusa nagy hatással volt rám. S követték többi versei, versfordításai. Így jutottam el a magyar és a világirodalom gazdag tárházáig.

Amikor az algimnáziumba kerültem, már volt némi olvasottságom. A versek hatására kezdtem én is verseket írni. Ezeken Petőfi, később Kosztolányi hatása volt érezhető. A szótagoknak és a rímeknek túlságosan nagy fontosságot tulajdonítottam, egy-egy verssor végére rímet olykor napokig kerestem. Eszembe is jutott, milyen jó lenne, ha létezne rímszótár!

Középiskolás koromban mindennél előbbre valónak tartottam az irodalmat. Az algimnáziumban Mészáros Mária (1925–2010), majd Székely Marica magyartanár ösztönzött a versírásra. Az algimnáziumban az önképzőkör elnökének választottak meg. A gimnáziumban, ötödikes koromban, a felsősökkel együtt vettem részt az önképzőkör munkájában, aminek később egy ideig elnöke lettem. Büszkeséggel töltött el, hogy azon tanintézmény önképzőköreinek a tagja lehetek, amelyben gyakor Kosztolányi is tevékenykedett. Ifj. Stadler Aurél (1932–1984) és

¹ Harmadik népies kiadás. A költő arcképével. Az Athenaeum Társulat kiadása. Budapest, é. n.

Kinka Ferenc² a Sturc Jolán³ tanárnő vezette önképzőkör munkájában nagy szerepet játszott. Ifj. Stadler Aurél elsősorban angolból fordított versekkel, Kinka Ferenc pedig elbeszéléseivel lépett fel. A vasárnap délelőtti önképzőköri üléseken sokan vettünk részt, és olykor heves vitákat folytattunk. Kosztolányi szelleme mindig ott lebegett a tanteremben. Gyakran szóba került, idéztük őt, érveink alátámasztására reá hivatkoztunk. Kinka Ferencsel együtt azt hangoztattuk, hogy Kosztolányi a legnagyobb magyar költők és írók sorába tartozik. Felvetettük a kérdést: miért nem tanítják irodalomórán, hiszen Szabadka szülőtte? 1945 után ezt sokáig nem volt ildomos hangoztatni. Kiejteni a nevét se igen. Erről tudomást sem akartunk venni. Sturc tanárnőnek tetszhetett határozott kiállásunk Kosztolányi mellett, de emiatt égnek is állhatott a haja. Valahányszor szóba került ez a téma, csak azt mondogatta, ne feszegezzük a dolgot. Megvolt ennek a miértje. Abban az időben az akkori irodalompolitika kiagyalói szinte egymást túllícitálva szigorúan őrködtek afelett, hogy a tiltólistára általuk is javasolt és felvett alkotók, köztük nagy számban az írók műveinek a megjelentetését minden formában ellehetetlenítsék, a nevüket lehetőleg még a köztudatból is kitöröljék, de legalábbis elhomályosítsák, nehogy mindenféle téves, maradi és káros eszmékkel mételegessék a munkásosztályt. A magyar irodalom jelesei közül Kosztolányi munkáit kispolgárinak, dekadensnek minősítették. Egy sora sem kerülhetett be a tananyagba. Amikor a gimnázium önképzőkörének elnöke lettem, ezt részben pótlandó vállaltuk az önképzőkörön a róla való megemlékezést, halálának 19. évfordulója alkalmából.⁴ Osztály- és iskolatársaim egy emberként kiálltak emellett, támogatták és részt vettek a szervezésben, szavalással, felolvasással vállalták a közreműködést a műsorban. Az összeállított szövegbe⁵ sok Kosztolányi-verset iktattam, hogy a hallgatóság azokon keresztül minél alaposabb betekintést nyerjen Kosztolányi költészetébe. Prózájára nem térhettünk

² Dr. Kinka Ferenc nyugalmazott szabadkai szakorvos, Kinka Rita zongoraművésznő édesapja.

³ Sturc Jolán (1914–1990) magyar- és latintanár volt a gimnáziumban. Osztályunkban latint tanított. Az önképzőkör mellett a színjátszó csoportot is vezette, amely minden tanévben legalább egy bemutatót tartott. Az egyik darabban szerepet vállaltam.

⁴ Topolyán 1962 őszén Mara Dimitrijević (1913–1992), az akkori Művelődési Központ igazgatója megkért, hogy tartsak előadást Kosztolányi Dezsőről és munkásságáról. Szívesen vállaltam, annál is inkább, mivel közeledett halálának 26. évfordulója.

⁵ Nemrégem került a kezembe az írógéppel írt, harminchat oldalas munka, amiről azt hittem, elkallódott. Néhány versem volt hozzácsatolva, amit akkoriban Kosztolányi emlékére írtam, és eljuttattam Kosztolányi Árpádnak.

ki – az lett volna a következő rendezvény, amire nem került sor –, hiszen így is kétórás volt a műsor. Sikere volt. Híre kelt. Először a zombori gimnáziumba hívtak meg bennünket. Az egész osztály vonattal utazott, annyian voltunk, hogy egy vagon elfoglaltunk. Este léptünk fel. Utána visszautazni Szabadkára nem volt lehetséges, ezért két tanteremben „szállásoltak” el bennünket. A padokban ülve bóbiskoltunk, szundikáltunk. Igazán aludni nem is lehetett, mert valakik mindig jöttek-mentek, mozgásban voltak, hangoskodtak. A reggeli vonattal mentünk vissza Szabadkára. Nem sokkal később az újvidéki gimnázium önképzőkörétől érkezett meghívás. Eleget tettünk kérésüknek. Ekkor nem okozott gondot visszautazásunk. A késő esti vonattal érkezünk Szabadkára. Arra számítottunk, hogy lesznek következmények, ez azonban elmaradt. Sőt, amikor az Ifjúsági Szövetség Szabadka Községi Választmánya a Népszínházba összehívta évi értekezletét, meglepetésemre megkerestek és felkértek, hogy számoljak be a gimnázium önképzőkörének tevékenységéről. Nem mulasztottam el az alkalmat és a lehetőséget, hogy a Kosztolányi-emlékestről ne tegyek említést. Minderről levélben részletesen beszámoltam dr. Kosztolányi Árpádnak, aki 1955. február 26-án keltezett válaszlevelében – a többi között – ezt írta: „Örülök soraidnak, amelyekben szépen emlékeztél meg bátyámról.” Jóval később arra kért, hogy juttassam el neki írásomat: „...a D[idé].ről írt tanulmányt küldd el, hogy így élvezzük, ha már ez előadáson nem voltunk ott.”⁶

Abban az időben sok verset írtam. Egyszer még az iskolai dolgozatot (szabadon választott téma volt) is vers formájában. Dr. Balázs Piri Aladár (1907–1999) magyartanárom elcsodálkozott ugyan, de nem lelkesedett túlságosan.

A gimnázium minden évben irodalmi és történelmi pályázatot írt ki a diákok részére. Az irodalmin rendszeresen részt vettem. A verseimből küldtem be egy csokorra valót. Ma is őrzöm, és nagy becsben tartom Almási Gábor (1911–1994) szabadkai szobrászművész József Attiláról készült mellszobrát, amit hatodikos gimnazistaként érdemeltem ki a pályázaton elért első hellyel – történelemből!⁷ A díjat a Népkörben megtartott iskolai ünnepségen vettem át.

⁶ Levelezőlap, 1956. április 9.

⁷ Pálincás József (1915–1987) történelemtanárom beszélt rá, hogy 1848/49-cel kapcsolatos témával próbálkozzak, hiszen előző évben verseimmel már nyertem irodalmi pályázatot, aminek abban az évben nem volt díjazottja. Almási Gábor József Attila szobrát a történelem kategóriába tették át első díjként.

A negyvenes évek végén írtam első verseimet, s 1958-ig rímekben gondolkodtam. Első versem 1955-ben jelent meg a Dévavári (Dér) Zoltán (1928–2007) által alapított, de csak egy számot megért *Visszhang*⁸ című irodalmi folyóiratban. 1957-ben, amikor újságíró lettem, ráébredtem, hogy az ihlet – ami számomra egyfajta lebegéssel járt – kiváltotta versírás és a rideg, az élet valóságán alapuló újságírás, ez a kettősség, nem fér meg egymással. Nagyon prózai területre léptem. 1958-ban, mielőtt bevonultam volna a seregbe, elégettem a verseimet.

Attól fogva verseket csak olvasok. Esténként. Jobbára klasszikusokat. Kosztolányi nem marad ki.

⁸ A *Visszhang* 1945 után Dévavári (Dér) Zoltán által indított első, magánkiadásban megjelent irodalmi és művészeti folyóiratnak indult. A topolyai nyomdában készült. Az akkori irodalompolitika nem vette jó néven, valóságos támadássorozatot indított ellene. Gál László a *7Nap* egyik számában dörgedelmes cikket közölt. Csak egy száma jelent meg, mert bírósági ítélettel végleg betiltották. A gimnáziumban osztály- és iskolatársaim körében terjesztettem. Egy példányom volt belőle, s azt az 1960-as évek közepén, amikor az újvidéki Magyar Tanszék könyveket és folyóiratokat gyűjtött állományának bővítésére, odaajándékoztam.